

Moji žiaci

Po päťdesiatich rokoch pedagogickej práce nedá človeku, aby nezaspomínal, čo pomýlené, nerozumné, pochabé vo svojej činnosti vykonal, čoho smiešneho sa v očiach študentov dopustil a kladie si aj otázku, či sa nájde niečo pozitívne, čo by spomienky osviežilo. Je na čo spomínať, pretože celý ten proces päťdesiatročného stretávania sa s mládežou je neobyčajne pestrý, zaujímavý, vyvolávajúci mnohotvárne psychické momenty, najrôznejšie pocity, ktoré vyplývajú zo sklamaní, rozčarovania, hnevu, spokojnosti, radosti, prekvapenia, súcitu, pretváranky i úprimnosti.

Ale nie o vlastných zážitkoch chcem písať. Rád by som sa vyznal z toho, ako často sa mi vynárajú z pamäti tie študentské zjavy, ktoré už v škole na seba upozorňovali niečím, čo vybočovalo z bežnej priemernosti a v živote dokázali vystúpiť na stupeň nadpriemernosti.

Dovolil som si titul „Moji žiaci“. Neprávom, pretože to boli naši žiaci, na vývoji ich osobnosti sa podieľali mnohí učitelia. A myslím si, že z každého sa „nalepi“ na študenta nejaký pedagogický akt, ktorý formuje jeho osobnosť. Moji žiaci iba preto, že v spomienkach na stovky všetkých žiakov, ktorí v mojej prítomnosti sedeli v laviciach pred katedrou, športovali, pochodovali, sadili stromčeky, spievali, hrali divadlo – a niekedy sa aj učili – vyčnievali v kolektívoch ako pekné jedličky v kosodrevine a vyvolávali moju pozornosť, ale aj obdiv. To osvojovanie si vyplýva aj z určitej pýchy – myslím mnohých učiteľov. Ak sa spomenie významný človek, radi sa vystatujú učitelia „to bol môj žiak“, hoci na jeho úspechu nemusel mať podiel.

Študenti, ktorí sa v týchto spomienkach objavia upozorňovali na seba svojimi schopnosťami, talentom, záujmami a v živote ich uplatnili a uplatňujú. Že sme sa stretli aj s prípadmi, kde bol potrebný aj neprijemný pedagogický zásah, je v učiteľskej praxi bežný. Tomu sa vyhnem.

Hudobný skladateľ, dnes sedemdesiatdvaročný Alfréd Zemanovský – ako maturant A. Hammel – maturoval v roku 1938, a odvtedy je mojím dobrým priateľom. Už ako oktáván mal svoje amatérske skladby, s ktorými sa mi vtedy zveroval. Prejavil sa ako talent, ktorý cez štúdium u Alexandra Moyzesa dosiahol významné miesto v dnešnej hudobnej kultúre ako popredný skladateľ v oblasti zborovej tvorby. Triedne kolektívy sa často formovali podľa vplyvov žiackych osobností. Takou triedou bola tá, ktorá sa v roku

1990 stretla po päťdesiatych rokoch po maturite. Tonko Vážny, primus tejto triedy a celého gymnázia, bol i povahou „vážny,“ príkladom a usmerňovateľom triedy. Že sa v živote uplatnil v inžinierskom povolani, bolo samozrejmé. Váhostav mal v ňom dlhé roky vedúceho pracovníka. Dnes je sviežim aktívnym dôchodcom.

Na triedu je však aj iný pohľad. Objavujú sa perličky výmyslov, podfukov a lapajčiny. V spomenutej triede bolo veľa iných dobrých žiakov, medzi nimi Lacko Žirko. Mal tú dobrú vlastnosť, že vedel pod lavicou čítať noviny a popritom sledovať, čo sa robí za katedrou. Matematiku učil starý pán – penzista z bývalého piaristického gymnázia. Nahrádzal nedostatok profesorov, zavinený odchodom českých kolegov. Lacko na jednej hodine matematiky hral so spolužiakmi v zadných laviciach karty. Starý pán profesor začul rušivý hlas a pobral sa ta. Lacko zahrúžený do partie ho zbadal, až keď bol blízko a rýchlo hodil na karty zošit. Krátkozraký pán profesor s otázkou „Čo to tu robíte?“ zdvihol zošit a kontroloval. Našiel v ňom všetko, čo bolo na tabuli a spokojný odložil zošit späť na karty, ktoré nezbadal – vraj „no dobre“.

Gejza Pastierik, vynikajúci komik v triede i vo svojej ochotníckej činnosti, často chýbal s ospravedlnením „zomrel mi otec“. Jedného dňa sa prišiel otec informovať o synovi. A tu s údivom pán profesor Kříž sa pýta: „A pán Pastierik, vy ešte žijete?“ Gejza bol už vtedy vynikajúci herecký talent a vedel sa postarať o úspešné predstavenie milej študentskej komédie so spevmi „Novoveskí študenti“, zostavenej zo žiakov tejto triedy.

Keď hovorím o umeleckých talentoch, ktorých zárodoky sa vynorili na našom prievidzskom gymnázii, defiluje predo mnou celý rad umeleckých osobností, ktoré obohatili kultúrnu povest' gymnázia Prievidze, ale i Slovenska. Národný umelec Števo Uher, čistokrvný Prievidžan, sa vyprofiloval už v bábkovom divadle. V siedmej triede sa ukázal ako bystrý komentátor filmov. Keď sa na umeleckej výchove, ktorá bola vtedy povinným predmetom, rozoberal povinný film „Ditta, dcéra človeka“, Števo správne postrehol sociálny charakter filmu ako hlavnú myšlienku. Rodil sa v ňom tvorivý filmový znalec.

Jeho spolužiak, akademický maliar Marián Velba, bývalý vysokoškolský učiteľ, významný reprezentant moderného výtvarného umenia, sa prejavil už na gymnázii ako maliarsky talent. Žiaľ zomrel toho roku predčasne.

A čo povedať o umelcoch, ktorí už roky obohacujú našu divadelnú kultúru? Nikto tak neobohatil meno gymnázia ako títo dvaja ctiteľia umenia v študentských rokoch. Dušan Blaškovič vynikal ako recitátor, Janko Roháč

ako úspešný režisér. Predstavenia divadelných hier: Mášienka, Úderka štvrtej ulice, Biely anjel, Spoločná izba a iné získavali na súťažiach prvé miesta. To bola ich spoločná práca. Sme radi, že Dušan sa nám často prezentuje ako člen SND i na obrazovke a jeho herecké výkony sú hodné obdivu.

Žiaľ, je nám smutno z predčasného odchodu Janka Roháča, pretože by bol ešte veľa nápadov preniesol na obrazovku. Jeho účasť na tvorbe Laterna Magica, Kinoautomatu v Montreale, najlepší silvestrovský program v televíznej histórii atď. mu získali povest' režiséra európskeho formátu. Na túto osobnosť sme pyšní, že vyšiel z liahne nášho gymnázia. Talenty, ktoré doteraz reprezentujú naše spevácke umenie, sa vynorili už v dlhoročnom gymnaziálnom spevokole ako popredné opory hlasov, ba i ako sólisti. Mariena Boboková-Klimová, teraz členka zboru SND, Anka Peňášková, sólistka SND, Otilka Hagarová, bývalá sólistka opery J. G. Tajovského v Banskej Bystrici a tenorista Fero Livora – všetci sú reprezentantmi slovenského speváckeho umenia nielen doma, ale i v zahraničí. Livoru počúvali poslucháči v Japonsku, Amerike, Paríži a majú ho radi aj v Prievidzi.

Spomienkami iba na študentov so záujmami z oblasti hudby, spevu či divadla by som krivdil tým, ktorých záujmy vytvorili hodnoty na inom poli. Matematici, technici, lekári, univerzitní profesori – nepodceňujú lavicami, v ktorých drali študentské nohavice. Radi sa do nich vracajú po desiatkach rokov na jubilejné stretnutia so spolužiakmi. Bolo by treba veľa miesta spomenúť všetkých, nedá mi však nevzdať hold tým, ktorí reprezentovali slovenskú vedu, zdravotníctvo, sú priekopníkmi a vynálezcami.

Handlovčan Ivan Krátky, žiaľ, predčasne zosnulý, múdry primas v triede, ktorá bude mať budúci rok 40. výročie po maturite, vedecký pracovník Zväračského ústavu, neskôr docent na VŠT – statočný človek – a predsa zasiahnutý nepriazňou spoločenských situácií, v ktorých sa ocitol. K nemu zaraďujem jeho spolužiaka, s ktorým som sa stretol kedysi v Bratislave. Pri jednom postgraduálnom štúdiu sme sa stravovali vo vysokoškolskom internáte – bez príborov! Objavil sa vysokoškolák, ktorý si doniesol príbor vo vrecku. Vytiahol lyžicu z vrecka a ponúkol mi ju. Bol to medik J. Moravčík. Bol som mu vdáčný, že som sa mohol najesť a teraz som mu vdáčný, že sa vzorne stará o môj zdravotný stav. Športovec, dobrý lyžiar, ešte lepší tenista. Nerád prehrával. Ak vás niekedy prekvapí dobromyseľnou ironickou myšlienkou, to nič! Je to dobrý doktor!

Do mojich spomienok zasahujú aj tri osobné tragédie: dvaja vynikajúci žiaci a ich triedny profesor. Lacko Šorman, typ mysliaceho človeka so

statočným srdcom, sa dopracoval na dekana Chemickej fakulty SVŠT. Spoločenská nepriazeň mu nastolila tragický koniec života. Edo Šujanský, ktorý odišiel v roku 1968 do Ameriky, kde našiel svojou húževnatou snahou priaznivé životné podmienky ako srdcový chirurg, netušil, že jeho vlastné srdce nevydrží a na výlete s rodinou ho infarkt vyraďí z úspešného života. Aj ich triedny – Lacko Žirko, dobrý profesor, miláčik triedy, nevydržal nepriaznivý spoločenský nátlak, ktorý sa mu stal osudným a vyvolal osobnú tragédiu.

Nie, nemožno ukončiť spomienky tragickými prípadmi. Dvaja „chlapci“ – maturanti: jeden spreď 40, druhý spreď 50 rokov, sú nielen obsahom radosných spomienok, ale ďaleko viac. Sú prínosom pre náš slovenský i medzinárodný význam, kultúrny rast, vedecký pokrok. Dvaja inžinieri, ktorých činnosť vysoko presahuje tento titul. Vendel Macho, autor mnohých chemických vynálezov, bol dobrý žiak, úspešný diskutér na hodinách filozofie, sa raz priznal, že ho triedny naučil „špiritizovať“. Lenže „špiritizácia“ sa zamenila na konkrétneho chemického vynálezcu, riaditeľa VÚP a profesora na VŠT.

Janko Bartoš je osobnosť mimoriadna. Na stupeň nadpriemernosti ho oprávňuje vystúpiť niekoľko desiatok významných vynálezov a nebývalá skromnosť. Spomínam si aj na jednu príhodu z gymnázia. V šiestej triede (vtedy v sexte) ho učil fyziku onen starý pán profesor, ktorého som už spomínal. V jednom štvrtroku som zistil, že Janko má napomienku z fyziky. To sa „cenzúrou“ vtedy oznamovalo ako neprospech rodičom. Pýtam sa pána profesora: „Pán kolega ako to, tento žiak doma tvorí, konštruuje motory a z fyziky neprospieva?“ „No, motory konštruovať môže, ale fyziku nevie,“ znela odpoveď. Starý pán si neuvedomoval, že Janko vie z praktickej fyziky viac ako on. Nechápal ho. Koľkých krívd sa učitelia dopúšťajú na žiakoch, keď ich nepoznajú a nechápu? Jankovi to však neuškodilo a v živote dokázal, čo málokto. Jeho vynálezy prospeli a pomáhajú človeku: v baniach, v stavebníctve, nevládnym. A dnes už sedemdesiatnik tvorí ďalej. Pozná ho dôsledne naša slovenská súčasnosť? Alebo ho budú objavovať až ďalšie generácie, ako napr. Jozefa Murgaša?

Moje päťdesiatročné spomienky sa viažu v značnej miere na hudbu a spev. Táto oblasť skrášľuje život, prináša radosť. Nemôžem na koniec nespomenúť jednu žiačku, ktorú nezaraďujem do spomienok, ale do prítomnosti medzi tých, ktorí spevom život skrášľujú. Je to bývalá výborná žiačka, inžinierka Mariana Šovčíková, dlhoročná speváčka Hornonitrianky, Prievidžanky,

sólistka Rozkvetu, kedysi sólistka vysokoškolského súboru Technik. Jej príjemný soprán, skromný prejav, láska k spevu a ľudovej piesni ju zaraďuje medzi tých, ktorí tiež v mojich spomienkach vystúpili na stupeň nadpriemernosti.

Je ešte veľa tých, ktorí svojím správaním, prospechom, morálnymi vlastnosťami sa zaslúžili o úroveň prievidszského gymnázia. Sedemdesiatročné jubileum, ktoré slávi v tomto roku, im vzdáva česť.

Z profesorov možno spomenúť:

Ján Červeň – (pôsobil v r. 1941 – 42) spisovateľ, autor Modrej katedrály;

Jozef Fedora – (1939 – 1956) akademický maliar, zaslúžilý umelec;

František Kříž – (1919 – 1952) najdlhšie pôsobiaci profesor v škole, vynikajúci latinár, jeden z najobľúbenejších profesorov medzi žiakmi;

Ján Martin Novacký – (1936 – 38) neskôr univerzitný profesor, známy slovenský botanik;

Vojtech Peňáška – (1936 – 1962) dlhoročný tajomník riaditeľa;

Významní absolventi gymnázia:

Ján Pástor – maturoval r. 1910, bývalý nitriansky biskup;

Vladimír Reisel – (mat. 1937), slovenský básnik;

Alfréd Zemanovský (pôvodne Hammel) – (mat. 1939), hudobný skladateľ;

Štefan Uher – (mat. 1949), filmový režisér, národný umelec;

Marián Velba – (mat. 1949), akademický maliar, profesor na vysokej škole;

Dušan Blaškovič – (mat. 1950), herec, člen SND, zaslúžilý umelec;

Vendelín Macho – (mat. 1951), univerzitný profesor, autor mnohých patentov v oblasti chémie;

Ján Roháč – (mat. 1951), režisér Československej televízie, autor mnohých televíznych inscenácií;

František Livora – (mat. 1954), zaslúžilý umelec, člen opery SND, reprezentuje slovenské spevácke umenie v mnohých krajinách;

Anna Kajabová-Peňášková – (mat. 1954), členka opery SND, patrí medzi popredné umelkyne SND;

Otília Hagarová – (mat. 1953), bývalá členka opery Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici, teraz docentka pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici;

univerzitní profesori – Milan Matula, Klement Rosa, Rudolf Štein, Ernest Mäsiar, Michal Bartík, Vladimír Složba, Michal Daniš a mnohí ďalší.

Profesor Emil Liebenberger (1910 – 1998), písané v roku 1991